

ЦИВІЛЬНЕ ПРАВО ТА ПРОЦЕС

УДК 341

Байрак Д. В.,

кандидат юридичних наук,

старший викладач кафедри цивільного та трудового права

Криворізького економічного інституту

ДВНЗ «Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана»

Тараканова М. О.,

студенка V курсу

Криворізького економічного інституту

ДВНЗ «Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана»

ЗАХИСТ ПРАВА ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ В УКРАЇНІ. ШЛЯХИ ЇХ РОЗВИТКУ

PROTECTION OF INTELLECTUAL PROPERTY RIGHTS IN UKRAINE. WAYS OF DEVELOPMENT

У статті досліджено захист прав інтелектуальної власності. А також шляхи їх розвитку. Здійснено правовий аналіз чинних нормативно-правових актів та науково-теоретичних джерел з даного питання. У результаті дослідження, на підставі комплексного, всебічного науково-правового аналізу, виявлено ряд проблем теоретичного та практичного характеру та розроблено основні напрямки, які необхідно втілити в найближчі роки в Україні.

Ключові слова: інтелектуальна власність, захист інтелектуальної власності, основні напрямки розвитку.

В статье исследована защита прав интеллектуальной собственности. А также пути их развития. Осуществлен правовой анализ действующих нормативно-правовых актов и научно-теоретических источников по данному вопросу. В результате исследования, на основании комплексного, всестороннего научно-правового анализа, выявлен ряд проблем теоретического и практического характера, и разработаны основные направления, которые необходимо воплотить в ближайшие годы в Украине.

Ключевые слова: интеллектуальная собственность, защита интеллектуальной собственности, основные направления развития.

The article explored the protection of intellectual property rights. And through their development. Done legal analysis of current regulations and scientific and theoretical sources on the subject. The study, based on an integrated, comprehensive, scientific and legal analysis revealed a number of problems of theoretical and practical nature and developed key areas that need to implement in the coming years in Ukraine.

Key words: intellectual property, intellectual property protection, main directions of development.

У процесі впровадження інновацій, тобто створення ідей у новий або вдосконалений продукт, який запроваджено на ринку, домінуючу роль посідає питання захисту виключних прав на результати інтелектуальної діяльності та їх комерціалізацію. Сьогодні в Україні низькі стандарти охорони інтелектуальної власності, вона займає перші рядки в списку країн-піратів програмного забезпечення, до неї застосовують санкції, що призводять до значних політичних та фінансових збитків.

Таким чином, дана тема захисту інтелектуальної власності є дуже актуальною. Крім того, без наявності ефективної системи захисту майже неможливо забезпечити конкурентоспроможність вітчизняної економіки, залучити інвестиції до інноваційних проєктів, захистити національного виробника на зовнішньому ринку. Тобто правові й економічні відносини, їх методи у сфері інтелектуальної власності між собою взаємопов'язані.

Проблема захисту прав інтелектуальної власності охоплює майже всі суспільні сфери і тому відіграє

дуже значну роль в економічному розвитку будь-якої країни. Ця галузь цивільного права відносно молода в Україні. Розвинені країни світу мають великий досвід захисту прав інтелектуальної власності та, відповідно, ефективне, дієве нормативно-правове забезпечення в цій сфері. Комплексні дослідження з даного питання носять обмежений характер та стосуються лише окремих аспектів. Є необхідність подальшого дослідження та переосмислення.

Метою даної наукової статті є визначення основних проблем у сфері захисту прав інтелектуальної власності, дослідити проблеми реалізації міжнародного та національного захисту матеріалів інтелектуальної власності та як висновок надати теоретичні підходи щодо вдосконалення захисту права інтелектуальної власності.

З огляду на мету були поставлені та вирішувалися наступні завдання: з'ясувати основні проблеми у сфері захисту прав інтелектуальної власності, дослідження цих проблем, знайти шляхи їх вирішення.

Основні засади державного управління інтелектуальною діяльністю визначаються в Конституції України. Держава забезпечує вільний і всебічний розвиток особистості [1]. Кожен має право на свободу світогляду і віросповідання [1]. Конституція України надає кожному, хто проживає в її межах, право володіти, користуватися і розпоряджатися своєю власністю, результатами своєї інтелектуальної, творчої діяльності. Також кожному держава гарантує свободу літературної, художньої, наукової і технічної творчості, захист інтелектуальної власності, а також захист авторських прав, моральних і матеріальних інтересів, що виникають у зв'язку з різними видами інтелектуальної діяльності. Кожний громадянин має право на результати своєї інтелектуальної, творчої діяльності. Ніхто не може їх використовувати або поширювати без згоди особи, що має право на зазначені результати, за винятками, встановленими законом [1].

Особливість законодавства у сфері інтелектуальної власності полягає в тому, що воно повинно відповідати міжнародним договорам, базуватися на дворівневому підході в регулюванні відносин у сфері інтелектуальної діяльності, свобода здійснення якої гарантується Конституцією України. Книга четверта ЦКУ «Право інтелектуальної власності» присвячена регулюванню договірних відносин у сфері інтелектуальної власності, однак зазначені відносини у цій сфері частково підпадають під регулювання також і норм Господарського, Кримінального, Митного, Бюджетного, Податкового кодексів України, Кодексу України про адміністративні правопорушення, процесуальних кодексів, Закону України «Про захист від недобросовісної конкуренції». Спеціальне законодавство складає понад 10 законів. Так, у сфері авторських прав це Закон України «Про авторське право і суміжні права», у сфері промислової власності Закони України «Про охорону прав на винаходи і корисні моделі», «Про охорону прав на промислові зразки», «Про охорону прав на зазначення походження товарів», «Про охорону прав на знаки для товарів та послуг. Процедури визначені на рівні підзаконних нормативно-правових актів (яких існує понад 100), виданих Кабінетом Міністрів України та профільним міністерством [2].

Найбільш повно поняття прав інтелектуальної власності розкривається в ст. 2 Конвенції, що засновує Всесвітню організацію інтелектуальної власності, від 14 липня 1967 р. [3]. У цій Конвенції зазначено, що інтелектуальна власність включає права, які відносяться до:

- 1) літературних, художніх і наукових творів;
- 2) виконавської діяльності артистів, звукозапису, радіо— і телевізійних передач;
- 3) винаходів у всіх сферах людської діяльності;
- 4) наукових відкриттів;
- 5) промислових зразків;
- 6) знаків для товарів і послуг, фірмових найменувань і комерційних позначень;
- 7) захисту від недобросовісної конкуренції, а також всі інші права, що відносяться до інтелектуальної діяльності у виробничій, науковій, літературній та художній сферах.

Державна служба інтелектуальної власності України є центральним органом виконавчої влади, діяльність якого спрямовується і координується Кабінетом Міністрів України через Міністра економічного розвитку і торгівлі і який реалізує державну політику у сфері інтелектуальної власності Державна служба інтелектуальної власності має такі завдання:

- 1) узагальнює практику застосування законодавства з питань, що належать до її компетенції, розробляє пропозиції щодо вдосконалення законодавчих актів, актів Президента України та Кабінету Міністрів України, нормативно-правових актів міністерств та в установленому порядку подає їх Міністрові економічного розвитку і торгівлі;
- 2) організовує в установленому порядку проведення експертизи заявок на об'єкти права інтелектуальної власності, видає патенти/свідоцтва на об'єкти права інтелектуальної власності;
- 3) здійснює державну реєстрацію об'єктів права інтелектуальної власності, проводить реєстрацію договорів про передачу прав на об'єкти права інтелектуальної власності, що охороняються на території України, ліцензійних договорів;
- 4) визначає уповноважені заклади для проведення експертизи заявок на об'єкти права інтелектуальної власності та доручає їм проведення такої експертизи;
- 5) веде державні реєстри об'єктів права інтелектуальної власності;
- 6) аналізує стан застосування і дотримання національного законодавства і міжнародних договорів у сфері авторського права і суміжних прав;
- 7) здійснює міжнародне співробітництво у сфері інтелектуальної власності і представляє інтереси України в зазначеній сфері в міжнародних організаціях відповідно до законодавства;
- 8) організовує інформаційну та видавничу діяльність у сфері інтелектуальної власності;
- 9) організовує роботу з підготовки та перепідготовки спеціалістів із питань інтелектуальної власності;
- 10) видає офіційні бюлетені з питань інтелектуальної власності;
- 11) вивчає, узагальнює та аналізує досвід зарубіжних країн, а також практику застосування законодавства України у сфері інтелектуальної власності, розробляє та вносить пропозиції щодо вдосконалення та гармонізації законодавства України з нормами міжнародних договорів, учасницею яких є або має намір бути Україна;
- 12) забезпечує ведення обліку організацій колективного управління, визначає уповноважені організації колективного управління, здійснює нагляд за їх діяльністю;
- 13) організовує розробку нормативів і таблиць щодо розміру мінімальної винагороди і її розподілу між авторами та іншими суб'єктами авторського права і (або) суміжних прав, подає їх для затвердження в установленому порядку;
- 14) здійснює заходи, пов'язані із забезпеченням відтворювачів, імпортерів та експортерів примірників, що містять об'єкти права інтелектуальної власності

і суміжних прав, контрольними марками, та ведення Єдиного реєстру одержувачів контрольних марок;

16) забезпечує присвоєння спеціальних ідентифікаційних кодів, що підлягають нанесенню на диски для лазерних систем зчитування, матриці;

17) здійснює державний нагляд (контроль) за дотриманням суб'єктами господарювання незалежно від форми власності вимог Законів України «Про авторське право і суміжні права», «Про розповсюдження примірників аудіовізуальних творів, фонограм, відеограм, комп'ютерних програм, баз даних» і «Про особливості державного регулювання діяльності суб'єктів господарювання, пов'язаної з виробництвом, експортом, імпортом дисків для лазерних систем зчитування»;

18) надає адміністративні послуги у сфері інтелектуальної власності;

19) здійснює управління об'єктами державної власності, що належать до сфери управління ДСІВ;

20) організовує розгляд звернень громадян з питань, пов'язаних з діяльністю ДСІВ, підприємств, установ та організацій, що належать до сфери її управління [4].

Актуально зазначити Міжнародний альянс інтелектуальної власності (МАІВ) – англ. International Intellectual Property Alliance (ІПА) – коаліція приватного сектору, заснована в 1984 для представлення авторсько-правових галузей виробництва США і у двосторонніх та багатосторонніх зусиллях для поліпшення міжнародного захисту матеріалів, захищених авторським правом [5].

У лютому 2015 року був опублікований Спеціальний щорічний звіт Міжнародного альянсу інтелектуальної власності щодо захисту прав власності, в якому зазначається, що Україна являється першим у рейтингу порушників права інтелектуальної-власності [4].

Об'єкти авторського права і суміжних прав поширюються останнім часом здебільшого за допомогою інтернету. Законодавство України щодо охорони таких об'єктів не містить необхідних правових інструментів для їхньої охорони в мережі. Проекти змін до різноманітних законів, запропоновані на сьогодні, націлені в основному на врегулювання сфери, а не на розв'язання проблеми.

Альянс наполягає, що через піратство в Україні збитки несуть не лише американські та європейські правласники, а й український бюджет.

Протягом декількох останніх років головні претензії США стосувалися трьох критичних проблем

у сфері прав інтелектуальної власності в Україні – це відсутність:

1) ефективних і системних засобів боротьби з порушенням авторського права і суміжних прав в Інтернеті;

2) несправедливого, непрозорого адміністрування системи збору авторської винагороди;

3) механізмів впровадження ліцензійного програмного забезпечення урядовими установами України [5].

Щодо правових реформи, то Альянс пропонує спрямування їх на зміни до Закону України «Про авторське право та суміжні права», Закону України «Про телекомунікації» та Кодексу про адміністративні правопорушення, з метою сприяння ефективному реагуванню боротьби з інтернет-піратством, у тому числі:

1) забезпечення правових стимулів для провайдерів, які співпрацюють із правласниками й ефективно борються з інтернет-піратством;

2) визначитися з переліком послуг, які сприяють порушенню авторського права і суміжних прав або які полегшують таке порушення;

3) забезпечити судову заборону порушень в Інтернет, ввести мито для провайдерів та зобов'язати їх надавати інформацію в правоохоронні органи і правласникам.

Враховуючи вищевикладене, можна дійти висновку, які основні напрямки потрібно втілити в Україні в найближчі роки:

1) вдосконалити та адаптувати національні нормативно-правові акти до законодавства Європейського Союзу;

2) здійснення міжнародної політики з метою підвищення міжнародного іміджу нашої держави та її впливу на міжнародні процеси у сфері інтелектуальної власності (правотворення в цій сфері матиме сенс в обстоюванні національних інтересів у рамках участі в керівних органах Всесвітньої організації інтелектуальної власності, участі в міжнародних проектах, спрямованих на розвиток малих і середніх підприємств у сфері інтелектуальної власності);

3) належним чином сформувати санкції в разі порушення захисту інтелектуальної власності;

4) вдосконалити законодавства у сфері інтелектуальної власності, усунення певних прогалин у праві сприятиме запобіганню правопорушенням в цілому;

5) зміцнення економічної сфери впливу в міжнародному співробітництві, яка надасть можливість нашій країні впевненіше розвиватись у сфері інноваційної діяльності.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Конституція України від 28 червня 1996 р. № 254/96ВР // Відомості Верховної Ради України. – 1996. – № 30. – Ст.141.
2. Бошицький Ю.Л. Інтелектуальна власність в сучасній Україні – актуальні питання модернізації та правового регулювання / Ю.Л. Бошицький // Часопис Київського університету права – 2013/1.
3. Конвенція про заснування Всесвітньої організації інтелектуальної власності від 14.07.1967 р.
4. Постанова Кабінету Міністрів України № 658 від 19 листопада 2014 р. «Про затвердження Положення про Державну службу інтелектуальної власності України» [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/658-2014-%D0%BF>.
5. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : https://uk.wikipedia.org/wiki/Міжнародний_альянс_інтелектуальної_власності.
6. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://intellect.org.ua/content/mizhnarodniy-alyans-z-intelektualnoyi-vlasnosti-opriyudniv-zvit-pro-ohoronu-i-zahist>.